

Marzena Zwierowicz | Iwona Liżewska

PARK COLLISA W OSTRÓDZIE
I TERENY KRAJOBRAZOWO-REKREACYJNE WOKÓŁ

Pod koniec XIX i w pierwszej połowie XX wieku w wielu miastach Prus Wschodnich powstawały rozległe tereny rekreacyjno-wypoczynkowe łączące różne formy komponowanej zieleni i zagospodarowywania krajobrazu. W miastach zakładano place i skwery, sadzono aleje, urządzano parki oraz tereny sportowe. Jednym z ciekawszych przykładów jest park Collisa w Ostródzie oraz tereny wokół niego.

Ostróda, miasto położone przy ujściu rzeki Drwęcy do jeziora na przełomie XIX i XX wieku była ważnym i nowoczesnym miastem Prus Wschodnich. Jej dynamiczny rozwój przestrzenny, w dużym stopniu związany z budową Kanału Elbląskiego i linii kolejowej oraz osadzeniem w mieście znacznej ilości wojska rozpoczął się w drugiej połowie XIX wieku. Wówczas wokół średniowiecznego miasta zaczęły powstawać zespoły nowej zabudowy z szerokimi ulicami i kilkukondygnacyjnymi kamienicami, wznoszono nowe kościoły i gmachy użyteczności publicznej. Niemałą rolę w tym procesie odgrywała zieleń, która zgodnie z panującymi wówczas trendami miała nie tylko być uzupełnieniem architektury, ale też stanowić równorzędne tworzywo w kształtowaniu struktury miejskiej. Zakładano więc place i skwery, sadzono aleje, urządzano parki oraz tereny sportowe. Jednym z przykładów traktowania zieleni systemowo, jako całościowego sposobu zagospodarowania wspólnej przestrzeni, jest park Collisa w Ostródzie wraz z przyległymi do niego terenami.

1. Ostróda, północny brzeg Jeziora Drwęckiego, lata 30. XX wieku, widok z lotu ptaka. Od prawej: plac sportowy, wieża Bismarcka i przystań dla statków na tle parkowego drzewostanu. Na pierwszym planie plaża miejska, za nią strzelnica z budynkiem restauracji Bractwa Kurkowego, a powyżej tereny miejskiego gospodarstwa ogrodniczego. Na horyzoncie aleje przydrożne. Źródło: www.bildarchiv-ostpreussen.de, nr zdjęcia 20324.

2. Ostróda, schemat terenów rekreacyjnych w północnej części miasta, uczytelniony na planie Ostródy z lat 1938–1940, (plan za: www.bildarchiv-ostpreussen.de; opracowanie planu Marzena Zwierowicz). Oznaczenia: 1. Kanał Elbląski z aleją lipową. 2. Skwer Wiecherta. 3. Plac sportowy. 4. Park miejski „Collispark" z wieżą Bismarcka. 5. Kąpielisko miejskie i strzelnica z restauracją Bractwa Kurkowego. 6. Odtworzone stawy ze ścieżkami spacerowymi. 7. Tor wyścigowy z trybuną w otoczeniu ogrodu. 8. Majątek ziemski Wałdowo. Całość połączona siecią dróg pieszych i jezdnych obsadzonych drzewami.

Park miejski stanowił część rozległych terenów rekreacyjnych położonych na północnym brzegu Jeziora Drwęckiego, jakie powstały w Ostródzie w drugiej połowie XIX wieku i na początku XX wieku. Być może początek tego nowoczesnego, nawet jak na dzisiejsze czasy, zespołu terenów parkowych, rekreacyjnych i sportowych był związany z uruchomieniem w 1860 roku w Ostródzie Kanału Elbląskiego. Już sam kanał – synonim ówczesnej nowoczesności – był miejscem godnym wyeksponowania. Od lat 70. XIX wieku tereny z nim sąsiadujące zaczęły zmieniać funkcję z gospodarczo-przemysłowej na rekreacyjno-repre-

zentacyjną. Program wypoczynkowy sukcesywnie powiększano do lat 40. XX wieku, tworząc docelowo rozległy kompleks parkowo-krajobrazowy z bogatym programem wypoczynkowym. Zaczynał się od promenady wzdłuż Kanału Elbląskiego i Jeziora Drwęckiego, biegnącej do parku z restauracją i hotelem, dalej do kąpieliska nad jeziorem i położonej obok strzelnicy z klubem i wreszcie prowadził wędrującego w otwarty krajobraz, gdzie drogi spacerowe z alejami wiodły przez pola i łąki, nad śródleśne stawy, brzeg jeziora lub do toru wyścigów konnych, w pobliże majątku Wałdowo.

3. Ostróda, Kanał Elbląski widoczny z mostu przy młynie (ul. Adama Mickiewicza) w kierunku Jeziora Drwęckiego, 1905 rok. Wzdłuż brzegów kanału aleja złożona ze szpalerów lipowych na skarpie i strzyżonych drzewek przy samej linii wody.
Źródło: www.bildarchiv-ostpreussen.de, nr zdjęcia 118669.

Zaczątkiem całego założenia był skwer Wiecherta (niem. Wiechertsruh) położony przy ujściu kanału do Jeziora Drwęckiego. Skwer założono w 1870 roku, między innymi za sprawą Leopolda Augusta Wiecherta, nauczyciela, a także rektora szkoły miejskiej (nauczyciel od 1855, rektor w latach 1893-1899) w Ostródzie[1]. Prowadziła do niego od strony miasta promenada wzdłuż północnego brzegu Kanału Elbląskiego, obsadzona aleją lipową. Drugi brzeg również podkreślono szpalerem drzew, a tuż przy linii wody posadzono obustronnie szpalery ozdobnych małych drzewek kulistych. Dalej swobodne ścieżki z ławkami pozwalały na delektowanie się wspaniałymi widokami. Przy ujściu kanału do jeziora ustawiono kamienny pomnik z tablicą upamiętniającą założyciela skweru. Dalej na zachód, wzdłuż brzegu jeziora łagodnymi łukami prowadziła droga spacerowa oddzielona balustradą od strony wody. Można było podziwiać widoki z bliższej i dalszej perspektywy – panorama miasta, wieża Bismarcka, statki płynące kanałem, żaglówki na jeziorze, rozległe pola i lasy za jeziorem.

1 J. Müller, *Dzieje Ostródy*, tłum. D. Krzywicka-Kaendler, Ostróda: Muzeum w Ostródzie, 2010, s. 446 (wyd. niem.: J. Müller, *Osterode in Ostpreussen. Darstellungen z. Geschichte d. Stadt u.d. Amtes*, Osterode: Riedel, 1905).

Kolejną inwestycją był park miejski położony na północnym brzegu Jeziora Drwęckiego. Pod koniec lat 60. XIX wieku były to tereny rolne[2]. Na przełomie lat 70. i 80. XIX wieku zakupił je radca miejski Collis[3]. Dlaczego wybrał to miejsce, nie wiadomo, tym bardziej że był właścicielem folwarku położonego na południe od Ostródy (niem. Collishof). Johannes Müller, autor opasłej monografii miasta wydanej w 1905 roku, podaje, że po 1890 roku Collis założył w tym miejscu park, zaś w roku 1898 wdowa po nim przekazała park miastu, jak pisze Müller, wspaniałomyślnie[4]. Miasto włączyło park do terenów miejskiej zieleni, dając zaczątek rozległemu kompleksowi rekreacyjno-sportowo-wypoczynkowemu. Park rozciągał się między dawną drogą dojazdową do pól a Jeziorem Drwęckim, wzdłuż wijącej się niewielkiej rzeczki.

4. Ostróda, park miejski w północnej części miasta, tzw. park Collisa. Mapa archiwalna z 1913 roku. Źródło: www.bildarchiv-ostpreussen.de, rys. Marzena Zwierowicz.

5. Ostróda, park Collisa, wieża Bismarcka w południowej części parku przed 1927 rokiem. Obok budynek kawiarni i restauracji. Źródło: www.bildarchiv-ostpreussen.de, nr zdjęcia 47061.

Miejsce zapewne wybrano ze względu na naturalne walory krajobrazowe, nasłoneczniony brzeg jeziora, widok na jezioro, widok na miasto itd., a może jako perspektywiczną wizję dalszego rozwoju miasta. Niewiele wiadomo o formie czy kompozycji parku zrealizowanego z inicjatywy radcy Collisa. Za projektanta parku uważa się Ernesta Larassa z Bydgoszczy[5], syna słynnego Johanna

2 Zagospodarowanie terenu widoczne na archiwalnej mapie topograficznej z 1869 roku, tzw. Uhrmesstischblatt, Sect. Osterode, Blatt 896, zbiory kartograficzne Staatsbibliothek zu Berlin Preußischer Kulturbezsitz.
3 W. Skrobot, Miejsca z historią: park Collisa, www. naszaostroda.pl [data odczytu: 10 listopada 2020].
4 J. Müller, dz. cyt., s. 508.
5 J. B. Kozłowski, *Dawna Ostróda. Obrazy z życia wschodniopruskiego miasta*, Dąbrówno: Retman; Warszawa: Baobab, 2006, s. 219; E. Jelińska, *Spacer po Ostródzie sto lat później*, [w:] J. Müller, *Dzieje Ostródy,* dz. cyt., s. 536.

Larassa, czynnego w Prusach Wschodnich w drugiej połowie XIX wieku. I choć do tej pory autorstwo Ernsta Larassa nie znalazło potwierdzenia w źródłach archiwalnych, wiele zdaje się za tym przemawiać. Po pierwsze, podobnie jak ojciec działał w Ostródzie i okolicach, projektował parki i ogrody dla miejscowych właścicieli majątków szlacheckich. Znany jest m.in. projekt parku jego autorstwa z 1905 roku[6], o swobodnej kompozycji krajobrazowej, wykonany dla majątku Collishof, choć już nie dla samego radcy Collisa (tenże bowiem zmarł w latach 90. XIX wieku), wiadomo też, że projektował zieleń na ostródzkim cmentarzu parafialnym[7]. Po drugie za jego autorstwem przemawiają podobieństwa kompozycyjne – projektów parków krajobrazowych z wczesnych lat jego działalności z podobnym w charakterze projektem ostródzkim. Utworzono tu park krajobrazowy o swobodnej kompozycji, zmienianej i rozszerzanej w miarę wprowadzania nowych „elementów małej architektury" lub obiektów architektonicznych. Na marginesie warto dodać, że forma założenia parkowego była zgodna z trendami panującymi wówczas w Niemczech. Pozostaje jeszcze pytanie dotyczące czasu powstania parku w obecnej formie. Należy chyba przyjąć, iż obecna forma, zapewne autorstwa Ernsta Larassa, pochodzi z początku XX wieku, a ściślej z okresu po 1905 roku i przed 1913. Daty graniczne wyznaczają monografia Müllera wydana w 1905 roku, w której autor dość szczegółowo opisuje skwer Wiecherta i wieżę Bismarcka, o parku wyrażając się dość lakonicznie. Należałoby przypuszczać, że zarówno osoba słynnego projektanta ogrodów, jak też bogata kompozycja parku znalazłyby godne miejsce na kartach książki. Zaś rok 1913 to data wydania mapy topograficznej, na której park w obecnie nam znanej postaci jest już zaznaczony.

W 1901 roku z inicjatywy miejscowych kombatantów wybudowano w południowej części, blisko jeziora, wieżę Bismarcka, poświęconą 1 kwietnia 1902 roku[8]. Wieża pierwotnie o wysokości 4 metrów, wzniesiona z ciosów kamiennych, z balkonami na pierwszym piętrze i niższą, ceglaną altaną z tarasem na dachu, zwieńczona misą ogniową została zaprojektowana przez miejscowego architekta Gruhla. W 1927 roku wieżę przebudowano według projektu Otto Fessera, urzędnika miejscowego magistratu[9]. Rozebrano wówczas altanę, usunięto balkony, krenelaże i misę ogniową, wymieniono schody[10]. Obok wieży, w latach 1911–1912, wybudowano kawiarnię i restaurację. Pierwotnie nazywała się „Bismarckturm", po rozbudowie w 1929 roku nazwę zmieniono na „Collispark". Był to niewielki budynek z łamanym dachem i bocznym przeszklonym, parterowym pawilonem z widokiem na jezioro. Na tarasie i rozległym placu przed budynkiem porozstawiano liczne stoły kawiarniane, w pobliżu wzniesiono muszlę koncertową. Luźno posadzone drzewa zapewniały cień w słonecz-

6 Archiwum Państwowe w Olsztynie, Zbiór planów Johannesa, Georga i Ernsta Larrasa, sygn. 1364/119.
7 Tamże, sygn. 1364/129, zachowany kosztorys nasadzeń na cmentarzu z ok. 1912 r.
8 J. B. Kozłowski, dz. cyt., s. 214.
9 Tamże.
10 E. Jelińska, dz. cyt., s. 537.

ne dni. W latach 30. XX wieku restaurację ponownie przebudowano. Powstał duży hotel z restauracją – dwukondygnacyjny budynek o prostej bryle, krytej wysokim dachem z lukarnami. Jego wielkość zmieniała skalę wnętrza parkowego, a kamienna wieża przestała być dominantą. Cieszył się jednak dużą renomą, przywrócono też dawną nazwę „Bismarckturm".

Kompozycja samego parku opierała się na układzie krajobrazowych wnętrz parkowych połączonych gęstą siecią alejek w różnorodnym układzie – kolistym, promienistym, obwodowym. Główną atrakcją kompozycji było położone w południowej części szerokie otwarcie widokowe na rozległą panoramę Ostródy na przeciwległym brzegu jeziora. Inny ważny element kompozycji parku stanowiła rzeczka Bach, wzdłuż której po obu stronach wiły się ścieżki połączone kilkoma mostkami. W miejscach nasłonecznionych zakładano bogate rabaty kwiatowe. Słynny był zwłaszcza ogród daliowy, w którym można było podziwiać ponad 800 gatunków tych kwiatów[11]. W miejscach kameralnych parku wybudowano obiekty chętnie wybierane do pamiątkowych fotografii. Należała do nich tak zwana Altana Miłości (niem. *Liebeslaube*), drewniana altanka ustawiona na sztucznie utworzonym kamiennym pagórku, z malowniczymi kamiennymi schodami nad sztucznie spiętrzonym strumieniem, w zachodniej części parku. Po 1920 roku w parku pojawił się pomnik poświęcony plebiscytowi, tak zwany kamień plebiscytowy, położony na prostokątnym placu otoczonym strzyżonymi niskimi żywopłotami i szpalerem niskich lip strzyżonych w prostopadłościany. Sam kamień z datą *1.7.1920* wyeksponowano, stawiając

6. Ostróda, park Collisa, pomnik plebiscytowy z 1920 roku ustawiony na kamiennym pagórku, otoczony prostokątnym trawnikiem z rabatami kwiatowymi oraz strzyżonymi żywopłotami i strzyżonymi w prostopadłościany szpalerami drzew.
Źródło: www.bildarchiv-ostpreussen.de, nr zdjęcia 117786 [data odczytu: 25 listopada 2020].

11 J. B. Kozłowski, dz. cyt., s. 219.

go na kamiennym pagórku w otoczeniu rabat kwiatowych i donic z palmami. Innym szczególnym miejscem był kolisty plac na osi wieży Bismarcka (od strony północnej) ozdobiony wieloma rabatami. Różnorodne kwiaty na potrzeby parku zapewniało położone wzdłuż zachodniej granicy zaplecze ogrodnicze – Miejskie Gospodarstwo Ogrodnicze.

Do parku można było dotrzeć na różne sposoby – albo spacerem promenadą wzdłuż Kanału Elbląskiego i nad jeziorem (nie było mostka pieszego łączącego z wschodnim brzegiem kanału), albo dojechać od strony ulicy 3 Maja (niem. Bismarckstrasse), albo dopłynąć stateczkiem do przystani niedaleko wieży Bismarcka. Statkiem chętnych dowoził Adolf Tetzlaff, żartobliwie zwany *admirałem Jeziora Drwęckiego*, który od 1912 roku organizował wodny ruch osobowy w mieście[12].

Aby zapewnić jeszcze większą atrakcyjność miejsca, postanowiono wzbogacić ofertę wypoczynkową i sportową. W 1910 roku z inicjatywy miejscowego nauczyciela sportu Friedricha Rosinskiego po wschodniej stronie parku wybudowano miejski plac sportowy wraz kortami tenisowymi[13]. Zajmował przestrzeń między ulicą 3 Maja a promenadą nad jeziorem, a od dużego tartaku oddzielał go szeroki pas drzew. Oczywiście przedsięwzięciu towarzyszyła nieodzowna komponowana zieleń wokół – szpalery drzew, strzyżone żywopłoty, trawniki i rabaty.

Po zachodniej stronie parku znajdowało się wydzielone kąpielisko otoczone długim pomostem, z szatniami podzielonymi na damskie, męskie i rodzinne. Tuż za plażą rozciągała się strzelnica ostródzkiego Bractwa Kurkowego z 18 stanowiskami (od 1926 roku 30 stanowisk)[14], ulubione i ważne miejsce spotkań i rekreacji w tamtym czasie. Nad torami strzeleckimi dominował reprezentacyjny budynek klubu z podjazdem, zadbanymi trawnikami i wysokimi drzewami.

Ważny wydaje się rok 1932. W lutym tego roku pożar strawił zarówno kąpielisko miejskie, jak i strzelnicę. Odbudowano je jednak dość szybko, kąpielisko wyposażając w nowoczesne przebieralnie i zjeżdżalnie wodne[15]. Dodatkowo w maju tego roku oddano do użytku pierwszą ścieżkę rowerową w Ostródzie[16]. Łączyła ona plac sportowy z plażą, ale nie tylko – z kąpieliska, wzdłuż brzegu jeziora, wychodziła w kierunku zachodnim droga, która była początkiem długich tras spacerowych z placami wypoczynkowymi i punktami widokowymi. Wiodła tuż nad linią wody lub na wysokiej skarpie, by móc podziwiać piękne widoki. Dalej w cieniu alejowych drzew można było pójść między pola i łąki, obok

12 Tamże, s. 18.
13 Tamże, s. 211–213.
14 Tamże, s. 218.
15 Tamże, s. 218.
16 Tamże, s. 221.

zarośniętych mokradeł czy wokół stawów odtworzonych po XIX-wiecznej melioracji. Jeden z punktów docelowych spaceru mógł stanowić dwór w Wałdowie, otoczony parkiem. Inną dużą atrakcją był kilkuhektarowy (około 5 hektarów) plac wyścigowy, który gromadził tłumy – nie tylko z najbliższej okolicy – miłośników koni. Po południowej stronie placu wybudowano dużą zadaszoną drewnianą trybunę, której towarzyszył wydzielony prostokątny ogród otoczony wysokimi drzewami. Prowadziły do niego drogi spacerowe obsadzone alejami zarówno od strony zachodniej – od jeziora – oraz strony wschodniej – głównego traktu komunikacyjnego.

W takiej formie te rozległe wielofunkcyjne i wielohektarowe obszary, których zagospodarowywaniu znakomicie wykorzystano naturalne walory i ukształtowanie terenu, cieszyły mieszkańców i turystów do około połowy XX wieku.

Następne lata to czas istotnych przekształceń w większości degradujących ten obszar. Dużą część terenu przeznaczono pod zabudowę mieszkaniową, obiekty historyczne w rezultacie współczesnego zagospodarowania w znacznym stopniu straciły dawną skalę i urok.

7. Ostróda, północno-zachodnia część miasta z zachowaną partią historycznych terenów rekreacyjnych wzdłuż północnego brzegu Jeziora Drwęckiego, oznaczonych na mapie: aleja przy Kanale Elbląskim, skwer Wiecherta, plac sportowy, park Collisa, kąpielisko miejskie. Powyżej liczne osiedla mieszkaniowe na dawnych obszarach rolno-rekreacyjnych (pola i łąki z drogami spacerowymi, tory wyścigowe). Zdjęcie satelitarne. Źródło: www.mapy.geoportal.gov.pl [odczyt 25 listopada 2020].

Dawna reprezentacyjna aleja nad kanałem – dzisiaj zaniedbana i zdominowana przez znajdujące się wokół domy – jest niewidoczna i pozbawiona swojej roli. Straciła funkcję głównego dojścia do nadjeziornej promenady. Skwer Wiecherta, nadal czytelny w swych historycznych granicach, bez rabat kwiatowych,

kamienia poświęconego Wiechertowi i ze zmienionym układem ścieżek został niestety pozbawiony swego urokliwego charakteru. Korzystnym współczesnym rozwiązaniem jest niewątpliwie, dzięki pieszemu mostkowi nad kanałem, połączenie skweru Wiecherta z promenadą wzdłuż wschodniego brzegu Jeziora Drwęckiego. Otworzyło to możliwość długiego spaceru nad wodą od centrum miasta do parku Collisa i dalej do kąpieliska. Trzeba jednak zauważyć, że choć utworzono rozległy, funkcjonalno-przestrzenny ciąg zieleni miejskiej wzdłuż brzegów Jeziora Drwęckiego, to architektura zdominowała tu naturę. Wysoka, jak na skalę tego miasta, zabudowa i współczesna infrastruktura na miejskim placu sportowym oraz postawienie monumentalnego hotelu z aquaparkiem w sąsiedztwie plaży spowodowały całkowitą zmianę charakteru tego miejsca. Przykładem korzystnego otwarcia w stronę jeziora i harmonijnego parkowego wnętrza stało się wyburzenie dawnego hotelu przy wieży Bismarcka, ale niestety zapewne pojawi się tam kolejny duży kompleks hotelowy.

8. Ostróda, aleja lipowa wzdłuż Kanału Elbląskiego, stan z listopada 2020 roku. Fot. Iwona Liżewska.

9. Ostróda, park Collisa, wieża Bismarcka w postaci przebudowanej w 1927 roku obecnie jest wygrodzona z przestrzeni parkowej, stan z listopada 2020 roku. Fot. Iwona Liżewska.

Bezpowrotnie też utracono inne, docenione 100 lat temu walory systemu terenów rekreacyjnych: pełne zróżnicowanie wypoczynku w otwartej przestrzeni, otwarcie się na otaczający atrakcyjny krajobraz rolny i naturalny, na umiejętnie zorganizowane połączenie miasta z naturą.

Nie ma śladu po terenach wyścigowych i okolicznych łąkach w pobliżu Wałdowa. Zabudowano je całkowicie osiedlami mieszkaniowymi typu jednorodzinnego. Jedynym wspomnieniem dawnych alei spacerowych jest niewielki fragment alei między ogrodami przydomowymi przy ul. Klonowej. Położone po zachodniej stronie omawianego kompleksu tereny rolne, a umożliwiające kiedyś również funkcje spacerowe, to nadal pola uprawne, ale pozbawione zieleni śródpolnej, oczek wodnych, dolinek nadających im malowniczego charakteru (część północna). Pozostałe pola i łąki zajęły kolejne jednorodzinne osiedla

mieszkaniowe o gęstej zabudowie (część południowa). Takie stłoczenie oraz wydzielenie działek geodezyjnych aż do linii brzegowej jeziora jest chyba najbardziej istotną stratą. Uniemożliwia odtworzenie funkcji spacerowej wzdłuż jeziora…

Jedynymi miejscami z całego wielkoobszarowego kompleksu rekreacyjnego o zachowanym w pewnym stopniu układzie przestrzennym i funkcjonalnym są park miejski, kąpielisko oraz zadrzewienia wokół stawów na północ od parku Collisa.

10. Ostróda, park Collisa, zachowany fragment historycznej kompozycji, obecnie wyrośnięte, dawniej strzyżone, drzewa wokół prostokątnego trawnika wykorzystywanego do gier rekreacyjnych, stan z listopada 2020 roku. Fot. Marzena Zwierowicz.

11. Ostróda, park Collisa, zachowany fragment historycznej kompozycji: fragment kolistego szpaleru drzew wokół dawnego wnętrza parkowego na osi wieży Bimarcka, stan z listopada 2020 roku. Fot. Marzena Zwierowicz.

Park Collisa, choć przestrzennie zachowany w granicach zbliżonych do historycznych, także nie uniknął niekorzystnych przekształceń i nie tworzy spójnej kompozycji parkowej. Został podzielony pod względem własnościowym. Część po zachodniej stronie strumienia przejęła zabudowa mieszkaniowa jednoro-

dzinna, bez możliwości przejścia nad strumieniem. Południową część parku nad jeziorem z wieżą Bismarcka i miejscem po dawnym hotelu (budynek rozebrano do fundamentów) wygrodzono i przeznaczono na funkcje hotelowe zamknięte dla użytkowania publicznego. Jako park miejski funkcjonuje tylko centralna i północna część dawnego parku Collisa, odcięta od powiązań przestrzenno-widokowych z główną atrakcją tego obszaru, czyli z Jeziorem Drwęckim. Po przeprowadzeniu rewaloryzacji[17] tej partii parku są czytelne poszczególne fragmenty dawnej kompozycji zieleni – aleja wewnętrzna dawniej strzyżonych klonów, szpaler formowanych lip wokół kwadratowego placu, półkolisty szpaler modrzewiowy. W wielu miejscach można rozpoznać ślady dawniej strzyżonego żywopłotu grabowego, obecnie wyrośniętego w okazałe drzewa oraz ślady dawnych altan grabowych. Zachwycają swobodnie kształtowane różnogatunkowe grupy drzew liściastych i iglastych, jak i pojedyncze okazy, tak zwane solitery, na przykład liczne pomnikowe dęby szypułkowe, buki pospolite, lipa drobnolistna, klon pospolity, modrzewie i świerki . Przywrócono historyczny kamień plebiscytowy. Wprowadzono także nową funkcję rekreacyjną tej przestrzeni. Liczne atrakcje w postaci placów do ćwiczeń i gier, placów zabaw dla dzieci, skatepark pozwalają na intensywne wykorzystanie terenu i korespondują z nowoczesnym zespołem sportowym po stronie wschodniej oraz ze zmodernizowanym miejskim kąpieliskiem po stronie zachodniej. Nowa inwestycja na terenie dawnej strzelnicy w postaci monumentalnego hotelu z aquaparkiem na pewno wzbogaci ofertę turystyczną, choć za cenę dawnej kameralności.

12. Ostróda, widok z parku Collisa na centrum miasta, mimo jesiennej aury, nadal zachwyca, stan z listopada 2020 roku. Fot. Iwona Liżewska.

Przede wszystkim należy zastanowić się nad scaleniem i pełną rewaloryzacją parku Collisa z przywróceniem dawnej skali zabudowy restauracyjnej i reaktywowaniem głównej atrakcji miejsca, czyli otwarcia na Jezioro Drwęckie i panoramę miasta. Wiąże się to oczywiście z odbudowaniem/rewaloryzacją zieleni wzdłuż całej nadjeziornej promenady, ale także z uczytelnieniem dawnej promenady nad Kanałem Elbląskim.

17 Park zrewaloryzowano na podstawie dokumentacji konserwatorsko-projektowej z 2008r. autorstwa arch. kraj. M. Zwierowicz wskazującej na konieczność scalenia parku. Realizacja jednak odbiega od niektórych rozwiązań projektowych takich jak nawierzchnia ścieżek parkowych, ogrodzenie, liczba urządzeń rekreacyjno-sportowych.

Kolejnym miejscem – wydaje się, że o dużym potencjale – jest teren z odtworzonymi w latach 30. XX wieku stawami po północnej stronie parku Collisa, w środku zabudowy mieszkaniowej. Może w połączeniu z zachowanymi fragmentami alei przydrożnych (na przykład droga do Wałdowa, ślady drogi spacerowej wzdłuż pól uprawnych), odtworzonymi ciągami spacerowymi, rowerowymi, konnymi nad jeziorem i wśród pól uda się zrealizować pewną namiastkę dawnego myślenia o przestrzeni publicznej, potrzebach mieszkańców i wypoczywających.

Marzena Zwierowicz
Iwona Liżewska

Marzena Zwierowicz, *architekt krajobrazu, pracownik instytucji związanych z ochroną dziedzictwa kulturowego, zajmuje się ochroną i kształtowaniem krajobrazu kulturowego Warmii i Mazur. Autorka opracowań studialnych krajobrazu kulturowego, dokumentacji konserwatorskich oraz projektów rewaloryzacji parków, ogrodów i cmentarzy. Jest członkinią Stowarzyszenia Wspólnota Kulturowa „Borussia", Towarzystwa Opieki nad Zabytkami i Stowarzyszenia „Zielona Gmina". Brała udział w konferencjach i projektach konserwatorskich, popularyzatorskich i edukacyjnych: „Nowe życie pod starymi dachami", „Wolontariat w ochronie krajobrazu kulturowego", „Ochrona alei przydrożnych", projekt rozpoznania zasobu alei przydrożnych. Publikowała w czasopismach: „Borussia. Kultura. Historia. Literatura", „Ochrona Zabytków", „Biuletyn Konserwatorski", „Zieleń Miejska".*

Iwona Liżewska, *historyk sztuki, dr nauk technicznych w zakresie architektury i urbanistyki, kierownik Oddziału Terenowego Narodowego Instytutu Dziedzictwa w Olsztynie. Autorka publikacji książkowych i wielu artykułów. Zainteresowania badawcze koncentruje na zagadnieniach krajobrazowych, urbanistyce i architekturze regionu, szczególnie XIX i XX wieku oraz sztuce sakralnej.*